

ФІНАНСОВО – ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

Доп. – ст. викл. Сайко Л.Ю.

Екологічна політика держави у сфері регулювання діяльності підприємств формується у вигляді сукупності заходів, спрямованих на забезпечення екологічно збалансованого та безпечного виробництва. Ці заходи передбачають формування системи екологічного менеджменту на підприємствах. На практиці екологічний менеджмент є сукупністю заходів для досягнення екологічно збалансованого виробництва (зокрема, заходи з розробки ресурсо- та енергозберігаючих технологій, зменшення відходів та запровадження екологічно ефективного виробництва). Екологічний менеджмент передбачає його інтеграцію в загальну систему менеджменту підприємства та доведення до мінімуму ризику, пов'язаного з виробництвом. Завдання держави при цьому є законодавче стимулювання підприємства до розробки та реалізації заходів з екологічного менеджменту та забезпечення ефективних економічних методів [1].

Метою цієї статі є аналіз існуючого фінансово – економічного механізму забезпечення охорони навколишнього природного середовища і внесення окремих пропозицій щодо покращення його діяльності.

Відповідно до ст. 41 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» основними напрямками економіко – правового механізму природокористування та охорони навколишнього природного середовища (надалі НПС) є:

- встановлення взаємозв'язку усіх видів діяльності підприємств, установ, організацій з раціональним використанням природних ресурсів та ефективністю заходів щодо охорони НПС на основі економічних важелів;

- визначення джерел фінансування заходів щодо охорони НПС;
- встановлення лімітів використання природних ресурсів, викидів і скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище та розміщення відходів;
- встановлення нормативів збору і розмірів зорів за використання природних ресурсів, викидів (скидів) забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище, розміщення відходів;
- надання суб'єктам господарської діяльності податкових, кредитних та інших пільг при впровадженні ними маловідходних, енерго- і ресурсозберігаючих технологій та нетрадиційних видів енергії, здійснення інших ефективних заходів щодо охорони НПС;
- відшкодування в установленому порядку збитків, завданих порушенням природоохоронного законодавства. [2]

Ст. 42 вказаного Закону передбачає фінансування заходів щодо охорони довкілля, а ст. 43,44 плату за спеціальне використання природних ресурсів та забруднення навколишнього природного середовища.

У ринкових умовах економічні механізми розробляються та впроваджуються з метою сприяння встановленню конкуренції між екологічно сприятливими та екологічно несприятливими підприємствами; наприклад, через надання пільг при оподаткуванні підприємств у разі реалізації заходів щодо раціонального використання природних ресурсів та охорони НПС, при переході на маловідходні, ресурсо- і енергозберігаючі технології тощо (ст. 48 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища»).

Прерогативою держави залишається регулювання діяльності підприємств за допомогою видачі дозволів на виробництво певних видів продукції за умов розробки та реалізації підприємствами екологічних програм.

Під екологічним менеджментом підприємств також розуміють сертифікацію виробництва та готової продукції за

умов досягнення відповідних екологічних стандартів, а також виконання пов'язаних із сертифікацією вимог.

Найпоширенішими системами стандартів і сертифікації продукції та виробництва, прийнятими в екологічному менеджменті, є системи ISO та EMAS.

EMAS вважається досконалішою системою стандартів і сертифікації, ніж ISO, оскільки, крім встановлення системи екологічного менеджменту, вона вимагає від підприємства складання та поширення екологічних звітів. Для сертифікації EMAS також необхідне постійне вдосконалення технологій виробництва, у той час як ISO взагалі не становить жодних вимог щодо технологій і тому вважається більш простою та гнучкою системою сертифікації.

Найчастіше ефективність екологічного менеджменту на підприємстві визначається за допомогою таких параметрів:

- забруднення повітря (обсяг основних забруднюючих речовин в атмосферу на одиницю ВВП);
- забруднення води (скиди у водні об'єкти);
- обсяг енергії, що використовується з обсягами забруднення (скидами, викидами та відходами);
- споживання пального транспортом.

Тому в системах сертифікації та екологічного менеджменту цілі формулюються у кількісному вигляді та з означенням терміну їх досягнення. Наприклад, підприємство може поставити за мету зменшення кількості викидів в атмосферу оксиду вуглецю на 10% протягом року шляхом застосування очисних споруд. Цілі можуть містити в собі наміри скоротити обсяги споживання енергії, ресурсів або зменшити рівень ризику, пов'язаного з виробництвом.

З погляду мінімізації витрат на впровадження екологічних технологій на виробництві досягнення таких цілей доцільно починати з енерго- та ресурсозбереження – економії світла, води, сировини тощо.

Відповідно до ст. 43 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища” для фінансування

заходів щодо охорони НПС утворюються Державний фонд та місцеві екологічні фонди.

Фінансування екологічної галузі в Сумській області за останні роки здійснювалося, в основному, із фондів охорони навколишнього природного середовища. Основними джерелами формування фондів у 2005 році були збори за забруднення навколишнього природного середовища. Фактичні суми надходження коштів всього по області до Зведеного бюджету України в 2005 р. становить 2088,5 тис. грн. при нарахованій сумі 2098,2 тис. грн.

Станом на 01.01.05р заборгованість по збору за забруднення НПС по області до Зведеного бюджету України залишається в сумі 255,2 тис. грн.

Державним управлінням екології та природних ресурсів у Сумській області разом з іншими проридокорисними органами з залученням громадських формувань здійснювався державний контроль у сфері охорони, раціонального використання та відтворення навколишнього природного середовища, захисту життя і здоров'я населення. За порушення норм і правил щодо охорони НПС до юридичних і фізичних осіб пред'явлено 135 позовів на 595,130 тис. грн.. Через суди області фактично стягнуто 135 позовів на 595,130 тис. грн.. За порушення норм і правил щодо охорони НПС складено 1639 протоколів, накладено 1476 штрафів на загальну суму 82981грн., фактично стягнуто в добровільному порядку та через державну виконавчу службу штрафів на суму 55538 грн. [3].

Результати перевірок стану дотримання природоохоронного законодавства юридичними і фізичними особами дають матеріали для довгострокового планування роботи міськрайадміністрації та концентрують увагу керівників на основних проблемах адміністративних територій для урахування в плануванні роботи. При системності таких заходів виявляється можливість порівнювати стан роботи, оцінювати динаміку змін, поновлювати інформаційні дані про регіон.

Проаналізувавши фінансово – економічний механізм забезпечення охорони навколишнього природного середовища,

можна прийти до висновку, що хоча по більшості екологічних показників Сумщина відноситься до екологічно стабільних областей, в області існує низка екологічних проблем, які потребують вирішення, як у сфері охорони атмосферного повітря, так і у сферах охорони водних ресурсів, поводження з відходами, охорони земельних ресурсів, надр, рослинного, тваринного світу. Є проблеми і у сфері управління: відсутність системного і комплексного підходу по вирішенню техногенно – екологічних проблем. Повільне впровадження ринкових методів управління навколишнім природним середовищем, зокрема, системи управління охороною НПС відповідно до міжнародних стандартів ДСТУ ISO 14000, недостатній рівень фінансування (20-25% від потреби) природоохоронних заходів, методичного забезпечення. Невідповідність санкцій ступеню заподіяної шкоди.

Несплата платежів за забруднення може свідчити про фінансову неспроможність підприємств. Якщо це стає характерним для всього регіону або галузі, то доцільніше скоротити загальні обсяги платежів за забруднення, ніж продовжувати дозволяти підприємствам уникати їх сплати.

Важливим завданням залишається суттєве обмеження чи скасування на державному рівні практики використання бартерних схем при розрахунках. Адже в Україні все ще функціонує багато збиткових, державних підприємств. І якщо по відношенню до такого підприємства прийнято рішення про його стратегічне значення для національної безпеки чи економіки, йому надається право сплачувати податки, використовуючи бартерні схеми.

Також однією з причин сучасних екологічних негараздів став недостатній рівень освіти та виховання і як наслідок – низький рівень культури та свідомості людини у ставленні до природи. Тобто, одно з першочергових завдань сьогодення – підвищення рівня культури і формування екологічно орієнтованого світогляду людей та відповідного стереотипу поведінки стосовно навколишнього природного середовища.

Поліпшенню екологічних індикаторів на виробництві, підвищенню рівня екологічної свідомості населення та професіоналізму керівників підприємств сприяло б включення курсу з екологічного менеджменту до програм ВУЗів на юридичних, економічних, агрономічних, технічних та інших факультетах.

Література:

1. Персонал. О.Фурдичко, М.Потапенко. К.-МАУП. –2003.- №8.-с.62-66.
2. Про охорону навколишнього природного середовища. Закон України №1264-ХІІ від 25.06.1991р.//ВВР. –1991. - №41. –ст.546.
3. Матеріали Державного управління екології та природних ресурсів у Сумській області.
4. Ane Kolk/Economics of Envizonmental Management/ Pearsons Edication Limited. –2000.-335р.
5. Кашенко О.Л. Фінанси природокористування. – Суми,1999.
6. Економіко – правові питання екології / Шемшученко Ю.С., Малишева Н.Р., Єрофеев М.І. та ін. –К., 1996.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВТВА УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Доп. – викладач-стажист Ковальчук Є.Ю.

Перехід України до ринкової економіки зумовив глибокі зміни в суспільно-трудових відносинах, які потребують відповідного правового регулювання. Чинне нині трудове законодавство, котре представлене ще радянським Кодексом законів про працю, не завжди в змозі забезпечити належний рівень регулювання трудових відносин, що, як наслідок, негативно позначається на рівні гарантій трудових прав працівників.